

Dragomir Babić

PRILOZI ZA MONOGRAFIJU O NOVOM VINODOLSKOM

U Novom Vinodolskom osjeća se već duže vrijeme potreba za jednom znanstvenom ili obavijesnom monografijom o Novom¹⁾ u kojoj bi se na jednom mjestu predočila sva najbitnija saznanja o Novom. Činjenica je da su saznanja o Novom doista obimna, no ona su ustvari atomizirana, razmrvljena u knjigama najrazličitijih određenja, časopisima, tisku i u drugim edicijama, što veoma otežava znanstvenicima i drugim istraživačima Novog sustavno i temeljito predočavanje novljanskih tema.

Nestajanje autohtonog novljanskog stanovništva, prevlast došljaka u Novom, naglo iščeznuće preostalih vidova nekadašnjeg starinskog, patrijarhalnog života i nametljiva prevlast načina života današnjeg potrošačkog društva, razvoj turizma i sve manje amatera-entuzijasta u Novom, što sakupljaju dokumentarij o Novom i Novljanima, pa i nedostatno zanimanje hrvatske znanosti za novljanske teme rezultiralo je vakuumom u naporima da se unatoč antikulturnim trendovima modernog vremena, ipak nastavi s istraživanjem fenomena Novi u svim njegovim vidovima. Nažalost materijalna sredstva za bilo kakvo sustavnije znanstveno istraživanje Novog su skromna, odnosno nikakva. Predočavanje Novog svelo se danas na puko obavijesno preciziranje najbitnijih podataka novljanske prošlosti i sadašnjosti, nerijetko na razini minimalne kompetentnosti.

Novi, kao i svi ostali primorski gradovi, pretvara se sve više u nekakvu čudnu turističko-vikendašku urbanu naseobinu bez duha, blijedog ili sve manje zamjetljivog kulturnog i svakog drugog identiteta, što otežava posao svakom istraživaču novljanskih tema. To onda uz određeno izazivanje nostalgije za nekadašnjim zavidnim sveukupnim imidžom Novoga u hrvatskom kontekstu potiče ravnodušnost prema svakom znanstvenom i entuzijastičkom pretresu novljanskih tema, budući da je Novi sve manje novljanski Novi.

Primitivistički i skorojevički trendovi, što su u Novom stekli pravo građanstva naletom došljaka i psihozama potrošačkog društva, u mnogočemu su naprosto izbrisali mnoge osebnostne odrednice Novog kao grada i hrvatskog kulturnog središta, koji je bio toliko markantno prepoznatljiv po svim elementima svojih kulturnih i drugih realiteta. To se sve onda danas u Novom pokušava "spašavati" imperativima lokalpatriotske novljanske taštine na razini diletantizma, pa i najbanalnijeg kiča, a nerijetko i u krajnjem karikaturnom obliku.

Preostali malobrojni istraživači Novog, kojekakvi sakupljači najrazličitijih svjedočanstava u Novom, često su, usprkos svome entuzijazmu, nedovoljno kvalificirani za ovaj posao pa onda u njihovim istraživanjima ponekad dolazi do izražaja nedovoljna kritičnost i kojekakve mistifikacije o Novom. Istodobno nemali broj novljanskih intelektualaca i intelektualaca-

došljaka u Novom su nedovoljno ambiciozni ili su intelektualci bez stvarne intelektualnosti pa Novi od njih objektivno nema nekih većih koristi na planu obogaćivanja novljanskog društvenog i kulturnog života.

Ja sam osobno bio sklon upustiti se u avanturu pisanja jedne monografije o Novom jer da sam to smatrao svojom obavezom prema svome rodnom gradu Novom, no od toga sam odustao u prvom redu zbog činjenice što sadašnje novljanske gradske rukovodeće strukture, uključujući i novljanske kulturne djelatnike, kao i sadašnji markantni autohtoni Novljani nisu u stanju, odnosno ne mogu sagledati veliko značenje i urgentnu potrebitost jedne ovakve reprezentativne i znanstvene monografije o Novom²⁾ a nisu nažalost ni spremni da se pribave nužna materijalna sredstva za rad na njoj (rad u arhivima i knjižnicama i angažiranje određenog broja znanstvenika za neka područja, za koja ja nisam osobito kompetentan), bez kojih se nitko ne može upustiti u posao ove vrste.

Moje urednikovanje "Novljanskog zbornika" i moje kulturno djelovanje u Novom tijekom više od četrdesetak godina omogućilo mi je da i kao znanstvenik i kao intelektualac izvrsno upoznam Novljane i njihov mentalitet, što sam predočio djelomično u svojim non-konformističkim analitičkim esejističkim opservacijama u mojim "Bilješkama za Novljanske stranice (I., II.)" u 3. i 4. broju "Novljanskog zbornika" (Novi Vinodolski, 1995., 2000.). Iščitao sam njihove nedvojbene vrline, kao što su to dostojanstvena duhovna superiornost i spoznaja da su ljudski izdanci jednog hrvatskog primorskog grada slavne slobodarske prošlosti i bogate kulturne baštine, ali i njihove Ahilove pete, kao što su to, između ostalog, šokantna lijenost, tromost, nepragmatičnost, neprilagodljivost, naivnost i konzervativizam.³⁾

Literatura o Novom Vinodolskom, pa ni temeljna literatura o Novom Vinodolskom, nije dosad bila sačinjena, mada je na moj prijedlog u određenom opsegu izvjestan broj pisanih izvora o Novom bio podastrt u knjizi Srečka Kabalina Požupa «Novi Vinodolski – prvo stoljeće turizma», Turističko društvo Novi Vinodolski, 1985.g., a priredio ih je Joso Sokolić Kozarić, prosvjetni savjetnik. Ja sam pišući o Mažuranićima registrirao određeni broj pisanih izvora o Novom, dakako u vezi s Mažuranićima. Više autora, Novljana i nenovljana, što su pisali o Novom, svatko na svoj način, pridonijelo je obogaćivanju literature o Novom.

Konačno, u 3. i 4. broju «Novljanskog zbornika», Narodna čitaonica i knjižnica Novi Vinodolski, 1995.-2000. predočio sam temeljnu i ostalu literaturu o Novom, uključivši u nju na zahtjev nekih Novljana i knjige novljanskih autora (znanstvena, stručna i književna djela) kako bi se na ovom planu sagledao doprinos Novljana, iako one ne ulaze u inventarij literature o Novom. To ni na koji način ne znači da je ovaj moj izbor temeljne literature o Novom konačan, odnosno on će se s moje strane i od drugih istraživača neprekidno dopunjavati. Dobar dio temeljne literature o Novom, odnosno u vezi s njim nalazi se u Zavodu sv. Jeronima u Rimu (glagoljski spomenici pronađeni u Novom), a najviše u Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu i u nekim riječkim i zagrebačkim arhivima i muzejima i u znanstvenim i kulturnim ustanovama, kao i u bečkim i budimpeštanskim arhivima. Predočena temeljna literatura o Novom i niz priloga u 3. i 4. broju «Novljanskog zbornika», Narodna čitaonica i knjižnica Novi Vinodolski, 1995., 2000. neposredno i posredno upućuje na druge pisane izvore o Novom, kao i na mnoge istaknute Novljane što su se transparentno afirmirali u hrvatskoj politici, znanosti, umjetnosti, kulturi i gospodarstvu, što će i te kako zanimati sve istraživače novljanskih tema. Obvezno je

napomenuti kako je za analitičniji pretres novije povijesti Novoga, posebno 19. i 20. stoljeća, potrebno uzeti u obzir periodiku svih određenja koja se na bilo koji način bavi Novim, kao i dnevni tisak na čijim stranicama se može naći toliko korisnih i poticajnih natuknica koje će upućivati istraživače na mnoge, pa i važne izvore o Novom i Novljanima.

Svaka monografija o bilo kojoj temi želi i mora registrirati i interpretirati sve njene sastavnice, što naravno važi i za monografiju o Novom. Zato valja obratiti pažnju na ona novljanska područja što su dosad iz raznih razloga bila izbjegnuta, namjerno površno obrađena, pa i ona o kojima se na raznim mjestima relativno dosad dosta pisalo, ali su zaobilažene tzv. heretičke pojedinosti što su svojedobno u Novom imale popriličnu rezonancu. To su između ostalog:

- a) Politička povijest Novog: Frankopani u Novom, Novljani kao uskoci, Novi u Prvom svjetskom ratu, političke stranke u Novom između dva svjetska rata, Novi u Drugom svjetskom ratu, rad KPJ i drugih organizacija radničkog pokreta u Novom između dva svjetska rata, idejna izvorišta tzv. novljanskog jugoslavenstva između dva svjetska rata, Mažuranići i Novljani – suglasja i sukobljavanja, Jugosokol u funkciji identifikatora tzv. novljanskog jugoslavenstva i druge političke teme.
- b) Kulturna, povijest Novoga: glagoljaštvo u Novom, sakralna umjetnost u Novom, urbana i arhitektonska vizura Novog s posebnim osvrtom na secesiju u Novom, novljanski Stari grad nekad i danas, nedostatna arheološka istraživanja u Novom,

Novi Vinodolski

pavlini u Novom, rad novljanskih kulturnih društava između dva svjetska rata, analitička povijest novljanske Narodne čitaonice, zaboravljeni novljanski narodni običaji, novljanska čakavština, nastavak osvjetljavanja novljanske zavičajne dimenzije novljanskih Mažuranića, sudbina novljanskog općinskog i kotarskog arhiva i druge kulturne teme.

- c) Gospodarstvo u Novom: razvoj novljanske industrije, trgovine i obrta, Novljani kao ekonomski emigranti diljem svijeta, novljanska zemljoradnja (vinogradarstvo, stočarstvo i ratarstvo), novljanski zidari i klesari, Novi kao izvozna luka između dva svjetska rata, život stanovništva okolnih novljanskih naselja, putnički i teretni parobrodski promet u Novom između dva svjetska rata, nekadašnja pomorska privreda u Novom (ni retka dosad nije napisano o novljanskim brodovlasnicima ovećih jedrenjaka), razvoj drvne industrije u Novom iza godine 1945. i druge potpuno zaboravljene teme iz nekadašnjeg novljanskog gospodarskog života.

Značajan doprinos identifikaciji Novog dali su mnogi umjetnici (pisci, slikari, glazbenici i drugi akteri iz umjetničke domene), ali i razni amateri-entuzijasti što su u fokus svoje pažnje stavljali Novi, odnosno novljanske teme, neovisno od toga je li riječ o autohtonim Novljanima ili o nenovljanima. Posebno su bili značajni novljanski glagoljšaši kojih je svojedobno u Novom bilo navodno šezdesetak i koji su svojom domaćom pisanom riječju bili zid pred nasrtajima tuđinskih osvajača. Novi su nedvojbeno najviše identificirali i proslavili novljanski Mažuranići bilo po svojim univerzalnim porukama, bilo onda kada su neposredno obrađivali novljanske teme ili kada su bili u neposrednom dodiru s Novim i Novljanima. To su: hrvatski pjesnik i ban Ivan Mažuranić (1814.–1890.) – Smrt Smail-age Čengijića, Pozdrav Vinodolu, pisma; putopisac Matija Mažuranić (1817.–1881.) – Pogled u Bosnu, bio je i novljanski glavar – gradonačelnik, filolog Antun Mažuranić (1805.–1888.) – priređivač Vinodolskog zakona i pjesnik; crtičar, novelist i putopisac Fran Vladimir Mažuranić (1859.–1928.) – Lišće, Od zore do mraka, pisma. Poznati hrvatski slikar – marinist Klement Menci Crnčić (1865.–1930.) posebno je prepoznatljiv po slikanju novljanskih i okolnih pejzaža. On je dugo vremena provodio u Novom u kojem je u svojoj vili imao i atelje. Više novljanskih slikara (bilo je i onih koji nisu bili iz Novog), među kojima je bilo i renomiranih, ali dakako i pukih amatera – diletanata, također su u svojim slikama, predočavali (i danas predočavaju) novljanske teme. To su: najveća hrvatska slikarica Zdenka Pexidr – Srića (1886.–1972.), akademska slikarica Vera Nikolić (1932.), akademski grafičar Dubravka Babić (1951.), slikar Vlado Potočnjak (1924.–1997.), slikar Drago Žanić (1923.), Ivan Balažević (1949.), slikar Nikola Peričić (1948.) i toliko drugih poznatih hrvatskih slikara što su slikali u Novom novljanske pejzaže i druge novljanske realitete, naročito vizuru novljanskog Starog grada slikanog iz novljanske luke.

Noviji novljanski pisci i stihotvorci (među njima ima i tipičnih diletanata) slikoviti su ilustratori Novog i novljanskog života koji dosta pripomažu da se iz njihovih umotvorina, naravno nejednakih vrijednosti – od istinskih umjetnima do karikaturalnog kiča, iščitavaju, predočavaju mnoge komponente novljanskog života, novljanskih pejzažnih odrednica, novljanskog čuvenog folklor, morala, etike, novljanskog mentaliteta, novljanske čakavštine i frazarija i novljanskih ljudskih sudbina, pogotovo onda ako su njihovi autori i stihotvorci

autohtoni Novljani⁴). Najveći živući novljanski čakavski pjesnik David Kabalin Vinodolski (1918.) najslikovitije, najefektnije i najsuptilnije je opisao život Novljana, pogotovo nekadašnjeg novljanskog patrijarhalnog života, istina u intonaciji svoje nostalgичne opsjednutosti što njegovom pjesništvu daje posebni čar i omogućava veliki broj čitatelja u Novom pa i izvan njega. Život Novljana tema je i ostalih novljanskih pjesnika i stihotvoraca, poput Mladena Deranje (1909.–1998.), Tomislava Karlovića Krša (1935.–1987.), Drage Žanića (1923.), Miljenka Žanića (1948.), Amalije Zoričić (1954.), Franje Deranje (1947.), Fedora Mudrovčića (1945.), Miroslava Ježića Mite (1956.), Gojka Sokolića Kozarića (1939.), Vere Sokolić (1932.) i drugih Novljana što se povremeno iskušavaju u avanturama pisanih identifikacija.

Poseban doprinos određenoj obavijesnoj pa i povijesnoj identifikaciji Novoga su tzv. novljanski mesopusni žitki, pisani novljanskom starinskom čakavštinom, što se tijekom održavanja mesopusnih običaja čitaju na glavnom novljanskom trgu, a koji su srećom svi otiskani u knjizi «Novljanski žitak, 1862.–1996.», Mesopustarsko društvo Novi Vinodolski i Poglavarstvo Grada Novog Vinodolskog, 1997. iz kojih svaki kroničar i povjesničar može naći mnogo podataka o sveukupnom životu u Novom, možda slikovitije i preciznije nego u kakvoj suhoparnoj kronici pedantnog kroničara. To isto važi i za novljanski šaljivi mesopustarski list “Novljanska travica”, I.–VI., 1996.–2001., Mesopustarsko društvo Novi Vinodolski i Poglavarstvo Grada Novog Vinodolskog u kojem se može naći dosta podataka o novljanskom mesopustu, o povijesti mesopusta, ali i o načinu zabavljanja Novljana tijekom mesopusnih dana.

Najznačajnije novljanske institucije i uredi u kojima se mogu naći dragocjeni podaci dokumentarija o Novom su svakako:

- Narodna čitaonica i knjižnica Novi Vinodolski⁵)
- Narodni muzej i galerija Novi Vinodolski
- Turistička zajednica Novi Vinodolski
- Gradsko poglavarstvo Novi Vinodolski
- Lučka ispostava Novi Vinodolski
- Matični ured Novi Vinodolski
- Župni ured Novi Vinodolski
- Ambulanta “Andrija Šerman”, Novi Vinodolski (Dom zdravlja Crikvenica)
- Zemljišno – knjižni ured Novi Vinodolski
- KUD «Ilija Dorčić», Novi Vinodolski
- DIP «Milan Mataija», Novi Vinodolski
- Hrvatske šume – Šumarija Novi Vinodolski
- Osnovna škola «Ivan Mažuranić»
- Ljekarna u Novom Vinodolskom
- Dječji dom “Braća Mažuranići”, Novi Vinodolski
- Hotelsko poduzeće “Lišanj”, d.d., Novi Vinodolski – Općina Crikvenica (arhivi nekadašnje općine i kotara Novi Vinodolski i kotarskog suda Novi Vinodolski).

Dokumentarij o Novom u određenim, pa i u najrazličitijim oblicima, može se naći manje-više skoro u svakoj novljanskoj autohtonoj obitelji (u starim i novim novljanskim kućama), kod mnogih pojedinaca koji se njime zamjetljivo ponose, ali i kod onih novljanskih

skromnih, samozatajnih ljudi što to javno ne ističu, no ipak posjeduju zanimljive, a možda i značajne izvore, pisane materijale o Novom najrazličitijih određenja od pisama do glagoljaških inkunabula i još mnogo toga što može navoditi istraživače na druge izvore podataka o Novom. Tu valja zacijelo pribrojiti i one Novljane koji su u dramatičnim političkim i društvenim promjenama novijih vremena uspjeli prisvojiti neke pisane dokumente i materijalne vrednote koje će možda jednog dana doći u ruke istraživača Novog, ne upuštajući se pri tom u špekulacije kada i kako će se to postići. U ovom pregledu izvora o Novom registrirat ću samo one Novljane (i imenom preminulih ili njihovih potomaka jer su njihove obitelji više poznate po ovim prvima nego po njihovim potomcima) za koje osobno znam da posjeduju značajan dokumentarij o Novom ili za koje razložno pretpostavljam da bi mogli nešto značajno posjedovati u ovom smislu, što naravno ne znači da nema toga i u onih Novljana koje u ovoj prilici uopće neću spomenuti. Prilikom predočavanja ovih imena registrirat ću samo obim onoga što isti posjeduju i neke natuknice o onom što dominira u njihovim privatnim arhivima. To su: odvjetnik dr. Milutin Mažuranić (književna ostavština Frana Vladimira Mažuranića i drugi dokumenti o Mažuranićima, kao i nekoliko zanimljivih neobjelodanih fotografija Frana Vladimira Mažuranića i rodoslovlje Mažuranića u obiteljskoj verziji), Juraj Potočnjak (Ljetopis Novog u dvije knjige i još jedna knjiga o novljanskim temama – sve tri u rukopisu i još neki pisani materijali o Novom i možda koja slika Klementa Mencija Crnčića, za čijim slikama vlada prava pomama u Novom, posebno kod “novopečenih” tajkuna skorojevića a i drugih), Davorin Ježić (značajni i obimni materijali o Novom, posebno iz područja novljanskog folklora, novljanske povijesti i povijesti NOB-a), Srećko Kabalin Požup (najobimniji i najsvestraniji materijali o Novom, kronološko praćenje zbivanja u Novom novijeg vremena, turistički arhiv i materijali o novljanskom mesopustu i o novljanskim narodnim običajima), prof. dr. sc. Dragomir Babić (tijekom svog urednikovanja “Novljanskog zbornika” došao u posjed dragocjenih materijala o Novom i Novljanima, pa i onih politički najpikantnijih), braća Juraj i Ivan Mrzljak iz tzv. Biškupije (veoma dragocjeni pisani i drugi materijali u Novom), Alfred Sokolić (više stotina stranica raznih zapisa o Novom i rječnik čakavskih riječi), Mare Mažuranić – Jankovica (podaci o najstarijim Mažuranićima), Mladen Deranja, učitelj (rodoslovlje obitelji Deranja – Hreljac u rukopisu, čakavske pjesme u rukopisu), književnik David Kabalin Vinodolski, dipl. ing. šumarstva (značajni materijali o Novom), Andrija Šerman, dr. med. (značajni materijali o Novom, nekoliko slika Klementa Mencija Crnčića), vlasnici nekadašnje kuće učiteljice Izabele Ježić (rodoslovlje obitelji Ježić), Andrija Toljan Dugi (snimak novljanskih narodnih običaja na magnetofonskim vrpcama, eventualni podaci o NOB-u Novog), Vlado Potočnjak, slikar (slike i druge zabilješke o Novom u posjedu njegove supruge Kezele u Sušaku), Ilonka Potočnjak, dr. med., Zagreb (knjižnica političara Franka Potočnjaka i njegov dosad neobjelodanjeni dnevnik), David Sokolić – Davo, Dušan Deković (podaci o novljanskim građevinarima), Fran Potočnjak, urednik na Radio Zagrebu (pisma Frana Vladimira Mažuranića i drugi materijali o Novom), Nikica Mudrovčić (izdana knjiga o Novom), Stjepan Piškulić – vila “Marta”, Petar Baran – villa «Mare», Krsto Zoričić (Novljanski biografski leksikon u rukopisu), Svetozar Zoričić, dipl. ing. agronomije (osobni dnevnik i drugi zapisi o Novom), Bojan Zoričić (pisani podaci o novljanskim narodnim običajima), Anđelko Maričić Jurić s Krase (slika nekog poznatog talijanskog slikara i drugi materijali o

Novom), Miljenko Žanić, kapetan duge plovidbe (novljansko pomorstvo i jedriličarstvo i određeni podaci o Novom), Drago Žanić, pjesnik i slikar (raznoliki materijali o Novom), Vlado Potočnjak, sin Milana Potočnjaka, vlasnika hotela "Klek", živi u Bjelovaru (neki podaci o Mažuranićima), Srećko Radetić Lulić, geodeta (obiteljsko rodoslovlje, katastarski planovi Novog i drugi materijali i zemljopisne karte iz ove domene), prof. dr. sc. Branimir Maričić, stomatolog (značajni materijali o Novom), Ivan Maričić, dr. med. (značajni materijali o Novom), Franjo Deranja, prof. – novinar (značajni podaci o Novom), Ivica Dražić (podaci o Novom), Sonja Maričić – Filipović, prof. dr. sc. Bogoslav Potočnjak, Anton Mudrovčić Pilčić, Karlo Majoli, Anica i Neda Gržin, Berislav Žanić (podaci o turizmu u Novom), Karlo Maričić – Vinkovci (u posjedu njegove supruge nalazi se arhiv Obrtničke komore u Novom), mr. sc. Vladimir Sotošek, Anton Ježić, Mica Kargčin, prof. dr. sc. Branko Blažević (značajni materijali o novljanskom gospodarstvu i turizmu), Kuzma Mikuličić, nekadašnji gradonačelnik Novog (podaci o Novom u posjedu njegovih potomaka), Gora Dorčić – Šilović, prof. (značajni materijali o obitelji Dorčić), Dane Hranilović, mr. ph. (podaci o Novom), monsinjor Mate Cvetko (značajni podaci u posjedu njegova rođaka) i toliki drugi, što je najbolji dokaz koliko je bogata riznica dokumentarija o Novom pa se javlja upravo nasušna potreba da se netko od istraživača Novog pozabavi registriranjem svih ovih izvora o Novom kako bi se stvorile pretpostavke za bolje identificiranje Novog i pisanje jedne reprezentativne i znanstvene monografije o Novom. Uostalom, napor da se sačini monografija o Novom već je imperativ u ovom trenutku!

SAŽETAK

Sve je očitija potreba da se napiše povijest Novog Vinodolskog (u nastavku Novi), a u pripremi toga uputno je prikupiti građu, srediti ju i dovesti u sistem povijesnih spoznaja, čega se prihvatio autor sa svojim suradnicima. U ovom članku napravljen je uvid u opsežan korpus povijesne građe od koje je jedan dio već objavljen, primjerice u Novljanskom zborniku, a koja obuhvaća sastavnice iz političke, kulturne i gospodarske povijesti Novog, institucija u njemu (kojih u novije vrijeme ima podosta) te osobito plejadu javnih i kulturnih radnika, posebno književnika, među kojima zasigurno najveću ulogu ima obitelj Mažuranić. Autor je nabrojio niz već elaboriranih priloga, ponajviše Novljana, koji olakšavaju daljnje programe rada na monografiji o Novom.

Ključne riječi

Novi Vinodolski, monografija, dokumentarij, temeljna literatura, povijest, kultura, znanost, gospodarstvo, razvoj, Mažuranići.

SOME DATA TO BE USED IN THE MONOGRAPHY OF NOVI VINODOLSKI

It is quite evident that a well documented history of the town of Novi Vinodolski should be written as soon as possible. In the meantime, all accessible documents should be

reevaluated and sorted out, which tricky job the author and his helpers have undertaken. They have published some documents concerning the history, politics, and culture, stressing the MAŽURANIĆ FAMILY and their contribution to the written word of the Croat people.

BILJEŠKE

1. Autor je u ovom prilogu umjesto poznatog oficijelnog naziva NOVI VINODOLSKI koristio naziv NOVI bilo iz praktičnih razloga, bilo što je isti u prilogu veoma frekventna riječ i dominantna u svijesti svih Novljana.

2. "Fotomonografija Novog Vinodolskog", čiji je izdavač Gradsko poglavarstvo Novi Vinodolski, objelodanjena je godine 1995. i postigla je zapažena priznanja na hrvatskoj i međunarodnoj razini.

3. Autor monografije o Novom Vinodolskom osim svog temeljnog stremljenja da kompetentnom znanstvenom metodologijom osvijetli sveukupne realitete grada Novog Vinodolskog, njegove prošlosti i sadašnjosti obvezan je prodrijeti u osebujni fenomen Novog Vinodolskog, što mu pomaže da znalačkije i analitičnije sagleda razvoj Novog Vinodolskog i mentalitetske značajke Novljana, kao i neke njihove kontroverzne postupke u određenim zbivanjima u Novom Vinodolskom što proizlaze iz osebujnog karaktera njihove ljudske i društvene prirode.

Novi se sve više pretvara u tipičnu modernu urbanu naseobinu – vikendaški grad s neukusnom, neujednačenom i nezgrapnom izvanjskom vizurom, mada je do nedavno bio grad harmonijske urbane vizure. Kult građenja robusnih kuća i njihovo neprekidno dotjerivanje postala je manija Novljana. Novljanski tajkuni – skorojevići u fazi zamjetljivog proplamsaja prvobitne akumulacije kapitala de facto su ravnodušni prema razvoju Novog i nezainteresirani za kulturni život u Novom, osim u snobovskom smislu. Pomama za fiksacijom rodoslovlja i drugim javnim manifestacijama skorojevičkog mentaliteta u njih je karikaturalna, kao i htijenje da se pokazuju na promocijama raznih knjiga i otvaranju slikarskih izložbi. Snažniji smisao za serioznije manifestacije kulturnog života u Novom skoro ne postoji, što se dakako ne odnosi samo na Novi.

Određene, neke čak i bitne mentalitetske odrednice Novljana skoro i nerijetko su uzrok mnogih novljanskih nedaća, što diskretno priznaju i neki autohtoni nonkonformistički nastrojani Novljani. Mada Novljani kao ljudi nisu sigurno ni bolji ni gori od drugih, uočljivo su osebujni, "drvojidski" prepoznatljivi (Miljenko Žanić, ortodoksni Novljanin napisao je u jednoj svojoj pjesmi: "Mi Novljani smo drvojadi, naša je pamet na kantridi" aludirajući na novljansku opsjednutost mesopustom). Doista, Novljani se njime, tj. mesopustom (karnevalom) koji se gaji u simbiozi s novljanskim narodnim običajima, totalno prožimaju. Mesopust je za Novljane, metaforički kazano, Bog, više nego Bog, nešto što je jače od svega preostalog u njima. Novljani gotovo žive u zabludi da svoje ponosno i dostojanstveno novljanstvo mogu potvrditi isključivo svojim angažmanom u mesopusnim običajima, tako da su izvan toga na svoj način skoro nesposobni da u novljanskom svakodnevnom životu rješavaju mnoga konkretna, krucijalna pitanja Novog, izazivajući sami kojeakakve apsurre u Novom, odnosno skoro da su sami sebi krivci, što nerijetko samokritički otvoreno priznaju, pa i rugajući se na svoj račun.

4. U Novom postoji gotovo agresivni kult pisane identifikacije s izazovima novljanske tradicije i slavnih Mažuranića, tako da uz talentirane novljanske pjesnike (čakavske) ima dosta stihotvoraca karikaturnog određenja. I u drugom pisanju o Novom ima dosta skribomanijskih nadahnuća.

5. Zapisnici Narodne čitaonice i knjižnice Novi Vinodolski (4 knjige u rukopisu) kapitalan su izvor za proučavanje novije novljanske povijesti 19. i 20. stoljeća.

LITERATURA

Dragutin Hirc: Hrvatsko primorje, Hartman, Zagreb, 1891.

Dragutin Franić: S djacima kroz Bosnu – Hercegovinu, Crnu Goru, Dalmaciju, Jadransko more, Istru (Trst, Mletke, Rijeku) i Hrvatsku, Tuzla 1901.

Julije Kempf: Uz obalu Adrije (Po Hrvatskom primorju), Zagreb, 1902.

Emilij Laszowski: Hrvatske povijesne građevine, knjiga I, Hartmann, Zagreb, 1902.

Emilij Laszowski: Gorski kotar i Vinodol, Matica hrvatska, Zagreb, 1923.

Viktor Cerić: Vodič kroz Gornje primorje od Sušaka do Obrovca, Bakar, 1934.

Novi, morsko kupalište i klimatsko lječilište, Lječilišno povjerenstvo, Novi, 1924.

Broza Brozović: Vinodolska Knežija i morska kupališta, Zagreb, 1938.

Spomen knjiga Narodne čitaonice Novi Vinodolski, knjiga I, Novi Vinodolski, 1958.

Fotomonografija Crikveničko-vinodolske rivijere, Crikvenica, 1972.

Spomen knjiga Narodne čitaonice Novi Vinodolski, knjiga II, Novi Vinodolski, 1977.

Vinodolski zbornik, I-VII, Crikvenica, 1977.–1993.

Srećko Kabalin: Novi Vinodolski, prvo stoljeće turizma, Novi Vinodolski, 1985.

Osnovna škola "Ivan Mažuranić" Novi Vinodolski (1786.–1986.), Novi Vinodolski, 1986.

Branko Blažević: Gospodarstvo Novog Vinodolskog u 20. stoljeću, Adamić d.o.o. i Turistička zajednica Novi Vinodolski, Rijeka – Novi Vinodolski, 1998.

Spomenica Opće pučke škole u Novom Vinodolskom, Arhiv Osnovne škole «Ivan Mažuranić» Novi Vinodolski

Fotomonografija Novi Vinodolski, uredio Dragomir Babić, Gradsko poglavarstvo Novi Vinodolski, 1995.

Novljanski zbornik, knjiga III, Narodna čitaonica i knjižnica Novi Vinodolski, 1995.

Dragomir Babić: Nepoznati ili manje poznati novljanski Mažuranići, Riječki filološki dani, knjiga II, Rijeka, 1998., str. 39 – 52.

Novljanski zbornik, knjiga IV, Narodna čitaonica i knjižnica Novi Vinodolski, 2000.

Bilješka o autoru

Dragomir Babić, Novi Vinodolski, sveučilišni profesor hrvatskog jezika i književnosti, doktorirao na temi «Životni i književni rad Frana V. Mažuranića», nosilac projekta monografije o Novom, uređuje Novljanski zbornik.